

Гавриленко О.

Кировоградский национальный технический университет, Украина

РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТА В ПРОЦЕССЕ ПРИМЕНЕНИЯ ИКТ

В статье выделены и обоснованы этапы формирования эмоционально-волевых качеств и рефлексивных умений студентов в процессе применения ИКТ в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: эмоция, воля, рефлексия, формирование, познавательная деятельность, этап, информационно-коммуникационные технологии.

Navylenko O.

Kirovohrad National Technical University, Ukraine

THE DEVELOPMENT OF A STUDENT'S PERSONAL QUALITIES IN THE

PROCESS OF ICT USE IN PROFESSIONAL ACTIVITY

In the article the stages of student's emotional, volitional and reflexive skills forming in the process of ICT use in professional activity are singled out and grounded.

Keywords: emotion, will, reflexion, forming, cognitive activity, stage, information and communication technologies.

УДК 37.043.2-053.6(092)

АНЕТА ГАЛІГУЗОВА

НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ІЗ СТАРШОКЛАСНИКАМИ НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

Статтю присвячено аналізу робіт А.С. Макаренка з педагогічного спілкування. Представлені його основні міркування щодо організації навчання та виховання дітей за допомогою колективу. На основі його наукової спадщини представлені методи, які ми можемо використовувати в сучасному вихованні старшокласників.

Ключові слова: спілкування; педагогічне спілкування; стиль спілкування; виховання; колектив; особистість; трудова діяльність, педагогічна діяльність.

Постановка проблеми. Кожна окрема особистість виробляє для себе власний стиль спілкування, що залежить від її поглядів, характеру та психічних особливостей. Окрім індивідуального стилю спілкування, в контексті психолого-педагогічної діяльності існує ще й педагогічне спілкування, що розуміється як система індивідуально-типологічних особливостей соціально-психологічної взаємодії педагога та учнів. Під час педагогічного спілкування педагог має демонструвати гуманність, розсудливість, справедливість, бути виховним взірцем.

Одним із найвідоміших учених, які займалися дослідженням педагогічного спілкування та виховання, є Антон Семенович Макаренко, який створив власну систему педагогічної діяльності, довів її ефективність та відзначився як унікальний за своєю діяльністю педагог-практик. Аналіз його виховного спадку є **метою** статті.

Загальноновизнано, що А.С. Макаренко збагатив світову педагогіку, внісши великий вклад у теорію виховання. Будучи виходцем із народу, він знав можливості народних виховних засобів, які згодом успішно застосовував та обґрунтовував у своїх творах. Найкраще використання народної педагогіки він знайшов у використанні її для розв'язання проблем трудового виховання молодого покоління та формування свідомої дисципліни.

А.С. Макаренко, будуючи систему педагогіки, особливе місце надавав вихованню в колективі та педагогічному спілкуванню [1]. Колектив він розглядав як багатогранний засіб виховання, що виступав загальним та єдиним, проте давав змогу кожній окремій особистості зберігати індивідуальність, розвиваючи таким чином свої вроджені нахили та здібності. Стрижневою в його системі виховання виступала трудова діяльність. Він стверджував, що

в її процесі кожен учасник бере активну участь у спілкуванні, отримує настанови та поради від кваліфікованих майстрів. Спілкуючись у робочих умовах, коли учні захоплено працюють, зникає напруження стану уроку, діти розслабляються, їхні внутрішні сприймаючі механізми стають відкритими. Педагогічний вплив через спілкування в колективі, який працює в неформальних умовах, є ефективним, тому що стосунки педагог – учень більше схожі на товариські [1,2].

А.С. Макаренко зазначав, що праця набуває статусу виховної лише тоді, коли вона пов'язується з естетичним, моральним, фізичним, політехнічним та іншими видами виховання. Педагог був переконаний: праця, яка не ставить за мету створення цінностей, не має позитивних елементів виховання; він наголошував, що суспільство визначає працю не тільки економічною категорією, але й моральною. Багато уваги А.С. Макаренко приділяв вихованню естетичного в учнях, вважаючи, що в людині прагнення до прекрасного закладено від природи. Естетичне виховання він реалізовував за допомогою краси природи, пісень, музики, чистоти й охайності у всьому, образотворчого мистецтва, художньої літератури, кіно, театру, розкішної шкільної садиби, приємного навколишнього оточення, гарного одягу, естетичного оформлення класних кімнат, належного рівня взаємовідносин у колективі тощо. Спілкування на такі теми всебічно розвиває кожного учня, дає йому віру в прекрасне, натхнення для досягнення вищих моральних цінностей, кожна ця діяльність включала елементи спілкування, в ході якого досягалася істина та розвивався внутрішній світ кожного окремого індивіда [4].

За умов праці рольовий статус людини отримав потужний розвиток. Тут була створена складна ієрархія соціальних ролей, які були не фіксованими, а взаємозамінними. Це дозволяло кожному учневі побудувати соціальні та психологічні взаємозалежності, які збагачували рольову координацію всередині закладу та за його межами. Загалом, створена А.С. Макаренко педагогічна система була віднесена до розряду унікальних, оскільки містила в собі певні принципи синергетики, які знаходять своє застосування в психології щоб моделювати динаміку психофізіологічного статусу людини та спроектувати закономірності розвитку соціуму і суспільства. Методично виховна робота А.С. Макаренка спрямовувалася на виправлення девіантної поведінки учнів та формування у них готовності змінити свою поведінку відповідно до зовнішніх вимог [2].

Теорія А.С. Макаренка базувалася на індивідуальному підході до особистості в процесі виховання та перевиховання. Багато елементів цього підходу корисні й сьогодні, особливо в колоніях для неповнолітніх злочинців та спеціальних школах-інтернатах. Під час роботи з дітьми основним принципом спілкування між учнем та вчителем він вбачав демократію, на основі цього розробив і реалізував принцип співробітництва.

Першочергово вчителі та вихователі, як і їхній колектив загалом, повинні мати не керівницькі або диктаторські стосунки у шкільному бутті, а бути спілником, до взаємодії з яким не готуються, а повноцінно спілкуються, отримуючи задоволення та підтримку. В роботі Макаренка «Методика організації виховного процесу» міститься визначення педагога як бойового товариша вихованців, який усюди бореться з ними разом. Макаренко відстоював свою думку про те, щоб у спілкуванні педагогів з учнями основним фундаментом виступали дружні взаємини. Взаємодія вчителів з учнями має бути товариською, цілісною та органічною, щоб учні не відчували в життєвому просторі школи окремих інтересів учителів та учнів. Запорукою позитивного педагогічного результату він вважав насамперед колектив учителів, який під час своєї діяльності здійснює не авторитарний вплив на учнів, а виключно педагогічний [5].

Велику увагу А.Макаренко приділяв проблемі педагогічної майстерності. Він вважав, що педагог-вихователь має відповідати певним вимогам, зокрема мати добру професійну, педагогічну і загальноосвітню підготовку, бути патріотом своєї батьківщини, бути ініціативним, енергійним, активним, життєрадісним, чуйним товаришем і другом, гуманним, вивчати досвід роботи товаришів, уміти аналізувати свою роботу, бути вимогливим до вихованців і до себе, мати педагогічний такт, працювати творчо. Щоб досягти високого рівня педагогічної майстерності, треба сумлінно та багато працювати над собою.

Сформуванню одразу колектив, який складається з таких педагогів, неможливо, він створюється безпосередньо в ході педагогічної діяльності під керівництвом громадських організацій та директора. Особливу роль при цьому А.С. Макаренко відводить директору. На

його думку, він виступає найвідповідальнішою особою в школі, будучи керівником, уповноваженим державою. Вагомим науково-педагогічним питанням Макаренко вважає роботу у колективі педагогів, які мають різний досвід роботи. Він прийшов до висновку: якщо колектив учителів формується з педагогів одного віку, лише молодого або лише поважного, він завжди виступатиме як слабкий, тому організатори освіти повинні піклуватися, щоб кожна школа мала у своєму складі декілька поколінь учителів, від молоді, яка тільки-но ступила на терени педагогічної діяльності, до досвідчених педагогів, тренуваних практичним досвідом [4]. Організатори народної освіти, керівники шкіл повинні взяти за правило створення різновікових учительських колективів, адже це сприятиме збагаченню кожного педагога життєвим досвідом, професійною майстерністю та педагогічною культурою.

А.С. Макаренко мріяв, що у майбутньому в вузах, які займаються підготовкою викладачів, будуть обов'язково викладатися предмети з постановкою пози, голосу, володіння своїм обличчям, володіння своїм організмом. Без такої роботи він не уявляв собі роботи вихователя [5]

Великого значення він надавав майстерності педагогічного спілкування. А.С. Макаренко наголошував, що спілкування педагогів і учнів має базуватися на дружніх взаєминах, учитель повинен поважати учня, вірити в його можливості. Він розробив та реалізував принцип співробітництва. Взаємодія педагога та учня має бути такою, щоб учні не відчували присутніх у школі окремих учительських та учнівських інтересів. Основою такої педагогіки Макаренко вважає єдність, яка полягає у спільності інтересів учителів та учнів. Вони мають співпрацювати як одне ціле. При розгляді педагогічної системи А.С. Макаренка дослідниками зроблено висновок, що він обирав не парну педагогіку, в основі якої лежить безпосередній вплив педагога на учня, а педагогіку паралельної дії, яка передбачала вплив на вихованця за допомогою колективу.

Виступаючи представником практики та впровадження, А.С. Макаренко був супротивником теоретичних положень, які не мали практичного підкріплення. Він зазначав, що людина, яка не працювала з реальними проблемами, не може ґрунтувати свої думки лише на «сухих» міркуваннях [3].

Педагогічна система спілкування з підлітками як найбільш психологічно складним контингентом вихованців у А.С. Макаренка враховує такі ключові положення, як принцип завтрашньої радості; діалектичність та цілісність виховного процесу; принцип паралельних впливів; принцип перспективності; принцип зміни ролей дітей у соціальній та психологічній сферах; естетизація життєдіяльності вихованців; повага та довіра до вихованців тощо [2].

Розглядаючи систему спілкування, А. Макаренко визнавав доцільним створення театру, участь у якому брали практично всі вихованці. За допомогою цього нововведення вихованці мали змогу вийти за межі тривіальних соціальних ролей, розвивати художній світогляд, спілкуватися між собою, отримувати товариське спілкування з педагогами.

Здійснюючи активне спілкування зі своїми вихованцями, педагог дійшов до усвідомлення важливості «методу вибуху», в подальшому активно застосовував його на практиці. Даний метод виховного впливу полягає у моделюванні такої несподіваної значущої життєвої ситуації, у якій вихованець ще не перебував і тому не може скористатися звичною для себе моделлю поведінки, що ґрунтується на сформованих свідомих та підсвідомих типах реагування. Зважаючи на це, кожна особистість змушена вийти за межі соціальних ролей і почати діяти в якостях нової ролі. Такий різкий перехід є педагогічно екстремальним, проте виправданим у найбільш складних ситуаціях.

Вивчаючи педагогічну спадщину А.С. Макаренка, ми прийшли до **висновку**, що його вклад у розвиток педагогіки, зокрема у сфері педагогічного спілкування та методики виховання, є не менш вагомим сьогодні, ніж за часів його життя. Методи роботи та практичний досвід, які він талановито описав у своїх творах, вражають та викликають у сучасних педагогів прагнення до активних дій. На нашу думку, творче використовуючи його плідні ідеї, навчально-виховний процес української школи отримає новий подих, збагатить та вдосконалить систему спілкування між учителями та учнями.

Список використаних джерел

1. А. С. Макаренко О воспитании. – М.: Политиздат, 1990. – 414 с.
2. А. С. Макаренко Педагогические сочинения в восьми томах // Педагогика, Москва, 1984. Т.1/ Педагогические работы 1922-1936. – 377 с.

3. А. С. Макаренко Педагогические сочинения в восьми томах // Педагогика, Москва, 1984. Т.5/ Книга для родителей. – 345с.

4. А. С. Макаренко Педагогические сочинения в восьми томах // Педагогика, Москва, 1984.Т.4/ Педагогические работы 1936-1939. – 400 с.

5. А. С. Макаренко Методика организации воспитательного процесса. – Пед. Соч. в 8 т. – М.: Педагогика, 1983, Т.5. – 336 с.

6. А. С. Макаренко, Избранные педагогические сочинения в 2 т. – М., 1977 г. – 710 с.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013.

Галигузова А.

НПУ ім. М.П. Драгоманова, г. Київ, Україна

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ СО СТАРШЕКЛАСНИКАМИ В НАУЧНОМ НАСЛЕДИИ А.С. МАКАРЕНКО

Статья посвящается анализу работ А.С. Макаренко по педагогическому общению. Представляются его основные мысли по организации обучения и воспитания детей с помощью коллектива. Рассмотрено как именно А.С. Макаренко понимает суть и содержание воспитания. На основании его научного наследия представлены методы, которые мы можем использовать в современном воспитании старшеклассников.

Ключевые слова: *общение; педагогическое общение; стиль общения; воспитание; коллектив; личность; трудовая деятельность; педагогическая деятельность.*

Galiguzova A.

Drahomanov NPU, Kyiv, Ukraine

PEDAGOGICAL INTERCOURSE WITH THE HIGH-SCHOOL PUPILS IN THE SCIENTIFIC HERITAGE OF A.S.MAKARENKO

The article discusses the work of Makarenko A.S. about pedagogical intercourse. His views on formation of educational process and upbringing of children by the collective are represented. Makarenko's understanding of upbringing and its content is considered. Modern methods of upbringing for the high-school pupils used nowadays are formed on the basis of his scientific achievements.

Keywords: *intercourse; pedagogical intercourse; style of intercourse; upbringing; collective; personality; labor; pedagogical activity.*

УДК 378:81

СВІТЛАНА ГАПОН

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ БОТАНІКИ, СИСТЕМАТИКИ РОСЛИН

Охарактеризовано форми та методи контролю знань студентів із курсу «Ботаніка. Систематика рослин». З'ясовано особливості поточного та підсумкового контролю.

Ключові слова: *оцінка знань студентів, курс ботаніки, поточний, підсумковий контроль.*

Постановка проблеми. Знання студентів – той неоцінний скарб, на якому ґрунтується професійний досвід майбутнього вчителя біології. Нові соціально-економічні умови сьогодення вимагають від молодого покоління оволодіння науковими знаннями на найвищому рівні. Реформування змісту вищої освіти, її розбудова забезпечує вирішення цього завдання.

Сучасні методи навчання студентів базуються на значних досягненнях педагогічної та біологічної науки. Адже майбутній вчитель біології повинен не лише володіти найновішими методами та методичними прийомами, використовувати сучасні інноваційні технології викладання дисципліни, а й мати насамперед глибокі та міцні знання з біології, бути обізнаним з найновішими досягненнями ботаніки, зоології, екології тощо. Тому при важлива роль відводиться контролю знань студентів.

Проблема оцінювання знань пов'язана з тим, що контроль повинен бути об'єктивним і давати викладачеві інформацію про результати навчальної діяльності. Та, як свідчить прак-